

ATACS DE PIRATES I CORSARIS A LES COSTES DE LA MARINA: UN EXEMPLE AL LITORAL DE TEULADA AL SEGLE XVII. ANTECEDENTS

Joan Ivars Cervera

RESUM: Els atacs de pirates i corsaris a les costes de la Marina Alta ha sigut una constant des dels primers temps de la conquesta cristiana al segle XIII. Cal diferenciar els conceptes de pirata i corsari; al segle XV es constata l'existència d'aquestos últims a Dènia. En els primers segles, sobretot all segle XIV, XV i part del XVI, la defensa del territori es porta a cap mitjançant vigilància de talaïers a la costa. A partir de finals del s. XVI ja es construeixen fortificacions costaneres.

A 1667 té lloc un atac de moros a un vaixell procedent d'Itàlia vora el cap de Moraira. Es desembarca la càrrega que transportava, ordi, i es ven, amb la qual cosa s'ocasiona un conflicte per tractar-se d'una propietat reial, cosa que no se sabia en el seu moment. Intervenció de la hisenda reial.

PARAULES CLAU: Pirates, corsaris, cartes d'avís, Teulada, cap de Moraira, Dènia, Xàbia, genovesos, provençals, castellans, vigilància de la costa, fortificacions, ordi, hisenda reial.

0. Pirates i corsaris

Deia el notable investigador PERE Mª ORTS (1974, s.f.) que «la pirateria, els corsaris si es vol, és tan antiga com els homes, i la pirateria a la mar ho és des del dia següent a l'art de navegar». Des de ben antic es coneix aquesta activitat a tota la Mediterrània: ja a l'antiguitat clàssica la presència de pirates a la nostra mar era constant. El general romà Pompeu feu una bona neteja d'aquestos enemics de l'estat i dels comerciants en una coneguda campanya.

Cal fer la distinció entre pirates i corsaris. Els primers són els bandolers i bandits de la mar que ataquen sense cap norma ni llei

de guerra vaixells i embarcacions de tot tipus per saquejar, robar i prendre captius. Els corsaris per la seua banda venen a fer les mateixes accions però amb una aparença de legalitat, ja que compten amb un permís del rei (la coneguda com a «patent de cors») que els «legalitza» per atacar els vaixells enemics del seu rei i fer presoners per tal d'aconseguir un rescat, part del qual anirà a parar a les arqueus reials. La llicència per a aconseguir la patent de cors era concedida pel Batle general del Regne, com a representant del rei i el patró que armava la nau havia de dipositar una fiança per tal que les seues captures foren considerades «de bona guerra» (HINOJOSA: 15). No sempre, però, els corsaris actuaven amb llicència, per la qual cosa foren perseguits per les autoritats. En aquestos casos desapareixien les diferències entre corsos i pirates, tot convertint-se els primers en aquestos últims. .

A l'edat mitjana Dénia fou un focus important de corsaris com bé han assenyalat E. CRUSELLES (1992), CARIÑENA-BORRÀS (1992) i J. HINOJOSA (2004: 77-80). Al llarg del segle XV es coneix la concessió de moltes llicències a patrons deniers tant pel batle general com pel mateix batle de la ciutat. També de Xàbia es té notícia d'una llicència concedida a un veí de la localitat (HINOJOSA: 136).

Tot i que hi hagué corsaris i pirates de diversa procedència geogràfica (moros, provençals, valencians, castellans, catalans, genovesos, portuguesos, etc.) els que més perill representaven per a les nostres costes foren els procedents del nord d'Àfrica, com bé recorda l'expressió popular «Hi ha moros a la costa!». La presència de naus musulmanes continuà des de l'edat mitjana fins a 1830, any en què els francesos van conquerir Alger i van acabar amb el més important focus de la pirateria mediterrània als temps moderns.

1. Els primers segles d'atacs piràtics

1.1. El segle XV

A principis del segle XIV (1304) ja es tenen notícies d'una assalt a la vall de Xàbia, protagonitzat per musulmans que venien en dos galeres i sis atzaures, on cremaren tota la vall (FERRER, 1988: 233-234); un altre atac es produí al lloc de Benissa (1338) per part de moros de Marroc ajudats per mudèjars valencians, segons un text¹ que aporta aquesta mateixa autora (FERRER, 1988: 282) que transcrivim en part i en donem la traducció: *nonnulli sarraceni regni Valencie dederunt et concesserunt ac opera prestiterunt super invasione facta contra locum de Benayça per aliquos sarracenos regis Marrocorum* («alguns moros del regne de València han donat, han concedit i han prestat ajuda en la invasió feta contra el lloc de Benissa per moros del rei de Marroc»).

Dels temps medievals, però, és del segle XV quan tenim més

¹ A.C.A. Reg. 1054, fol 225-v-226r.

notícies de la presència de naus de moros i d'altres procedències al litoral de la Marina, així com de diversos atacs i assalts als llocs i viles de la costa, tots ells de població cristiana.

Al l'Arxiu Municipal de València es conserva en la secció de Cartes Missives una bona quantitat de notícies sobre avisos de diferents llocs i viles de la costa que s'enviaven de poble a poble pel litoral fins al Consell de la ciutat de València en les quals es dona alerta sobre presència de naus de diferent procedència (moros, provençals, genovesos, etc.) per tal que es prenguen les mesures apropiades i s'eviten possibles atacs. J. HINOJOSA (2004: 136-144) ens dona una relació de les dates i motius d'aquestes cartes relatives al període 1400-1480 dels diferents pobles de les comarques alacantines, de les quals hem extret les relatives a la Marina Alta, una selecció de les quals hem transcrit en l'apèndix final.

Els pobles de la Marina Alta des d'on s'envien més avisos són Dénia, Xàbia, Calp i Teulada. En la majoria de casos es tracta de naus de moros però també hi ha exemples d'avisos sobre presència de genovesos, provençals, castellans o de Peroço, terme aquest últim, que pot fer referència a algun pirata o corsari.

Els avisos que s'envien informen sobre la presència de naus en aigües dels caps de Moraira, Prim, de la Nau, Xàbia, Dénia, Calp, Benissa, Teulada, la Granadella, Formentera, Eivissa, etc.; es dona fins i tot notícia de naus a Alger, Tunis o Bugia.

Els tipus d'embarcacions observades sobre les qual s'envia notícia són molt diversos: llenys, fustes, galeres, naus, galiots, galeres, baleners, etc. Moltes vegades se solen especificar de quants bancs consta cada fusta i així tindre millor coneixement de les forces del possible atacant.

Per aquest segle encara no estaven construïdes les torres de guaita de la costa, però si existia un sistema d'alarma per assabentar-se les poblacions del perills que tenien pròxims. De primers de segle és una carta del Duc de Gandia, comte de Dénia i senyor de Teulada, en la qual commina els habitants de Teulada i Benissa perquè tinguen talaies de dia i de nit al cap de Moraira: «E hajam sabut com per guarda de aqueixos dits lochs sie cosa molt necessària vosaltres tenir dos hòmens al cap de Morayra de dia per talaya e de nits per escoltes...»².

En algun altre cas se sap que el consell de la ciutat de València pagà els salaris «per obs de les guardes de Benidorm, de les penyes de l'Albir e del cap de Morayra, ço és en nombre de huyt guardes»³ pel gran perill que hi havia d'atacs de moros

Resumim alguns d'aquestos avisos enviats des de poblacions de la Marina Alta:

- 4 abril 1450: La ciutat de Dénia avisa que les guardes i talaies de Teulada i Benissa han vist un senyal de foc que un moro de terra feia amb una cervellera a cinc fustes de moros. La seua intenció era

² A.R.V. Mestre Racional, 9568, f. 279 r°.

³ A.M.V. Manual de Consells, A-34., fol 24r, text transcrit per HINOJOSA, J: (2004: 163-164).

⁴ A.M.V. Lletres Missives g3-21, f. 83 v.

saquejar els llocs de Teulada i Calp, però van ser descoberts i no ho aconseguiren⁴.

- 6 agost 1451: Des del lloc de Teulada s'avisava que han estat vistos una nau de cinc-centes a sis-centes botes, una galera grossa i un bergantí que estaven al port d'Altea per aprovisionar-se d'aigua al riu. Es creu que es tracten de naus enemigues del rei⁵.

- 3 octubre 1453: els de Calp avisen que un balener i una caravel·la de castellans s'han emportat les barques de pesca, totes les xàvegues i una barca carregada de llenya⁶.

- 22 gener 1455: Des de Xàbia s'informa que han vist al cap de l'Ermita un lleny de quinze bancs de moros que ha pres una barca i el seu patró el qual va aconseguir escapar⁷.

Aquestos són sols uns pocs exemples de les 130 cartes d'avís de les quals tenim notícia. Totes elles ens donen una bona idea de la difícil situació per la qual passaven els pobles de la costa en un temps en què encara no hi havia construccions per a la vigilància del litoral, la qual havia de fer-se amb guardes i talaïers que se situaven en llocs estratègics per a una bona observació.

1.2. El segle XVI

Aquest és el segle quan més s'intensifiquen els atacs dels pirates i corsaris sobre les costes i pobles pròxims. D'aquests temps són els coneguts informes per a la defensa de la costa de Giovanni Battista Antonelli (1563)⁸, Vespasiano Gonzaga (1575)⁹ i Juan de Acuña (1585)¹⁰, documents tots ells ja suficientment estudiats i donats a conèixer en diverses publicacions. Com a conseqüència d'aquests informes es porta a terme la construcció de les diferents torres de guaita i de defensa de la costa valenciana.

D'aquesta època és la coneguda «Taba del Rescat» (CARDONA: 1975, 28-29) dels captius de Benissa que foren capturats en l'any 1583, després d'un assalt a la vila, en el qual hi hagué forts enfrontaments entre les hosts de Morato i els veïns de Benissa. El document ens relaciona tots els captius i les quantitats que es pagaren pel seu rescat.

⁵ A.M.V. Lletres Missives, g3-21, f. 201v.

⁶ A.M.V. Lletres Missives g3-22, f. 45v.

⁷ A.M.V. Lletres Missives g3-22, f. 120 r.

⁸ A.G.S., Estado, 329-I.

⁹ A.G.S., Guerra Antigua, secció Mar y Tierra, lligall 79.

¹⁰ A.C.A. Consell d'Aragó, lligall 761, doc. 103.

Fragment d'un mapa del Regne de València del s. XVI (Abraham Ortelius), amb vaixell de l'època

Un altre episodi és el que ens dona a conèixer ELLEN G. FRIEDMAN (1983: 12): a l'abril de 1595 moros algerians ataquen Teulada, maten Antoni Vallés i fan presoners la seua dona, els dos fills i altres quatre joves. En l'informe que fa el virrei de València es diu que l'atac no hauria estat possible si no hagués sigut per l'ajuda de dos moros, antics enemics de Vallés que s'havien passat a Alger.

D'aquest mateix any és una coneguda carta del consell de Teulada dirigida al Consell d'Aragó en la qual se suplica els siga perdonada certa quantitat que la vila havia invertit en comprar unes cases per tal de «ampliar su iglesia parroquial y hazer un fuerte donde retirarse en un aprieto de moros» en consideració a que «esta vila es de las más pobres del Reyno por los daños ordinarios que reciben sus naturales de los corsarios que muy a menudo los cautivan y en rescates consumen sus haciendas...»¹¹. A partir d'aquest escrit i altres accions de petició es va modernitzar la fortificació de la vila i la construcció de l'església-fortalesa de Santa Caterina, entre 1572 i 1614 (IVARS, J.- IVARS, J (1988: 49-64).

P. M. ORTS (1975) ens informa que a 1550 hi va haver un assalt a la vila de Benissa i mataren tres o quatre homes i que en una altra ocasió mataren diversos veïns i en captivaren uns altres, fent molt de dany en la vila.

M. GUTIÉRREZ DEL CAÑO, M. (1920: 75-91) cita diversos episodis de pirates i corsaris moros a les costes d'Altea, la Vila, Calp o Xàbia entre altres, com l'ocorregut a 1585 vora el cap Martí on lluitaren soldats de Benissa i veïns de Xàbia contra els tripulants de sis galiots pertanyents a Mami Arnault, o quan a 1600 assaltaren Calp tres fragates, entre molts altres episodis.

També la historiadora T. M. MAYOR FERRÁNDIZ (1983: 89-101) aporta diversa informació especialment relativa al segle XVI, quan es produeixen diversos enfrontaments entre veïns de la Vila Joiosa i assaltants moros, en diversos escenaris de la Marina.

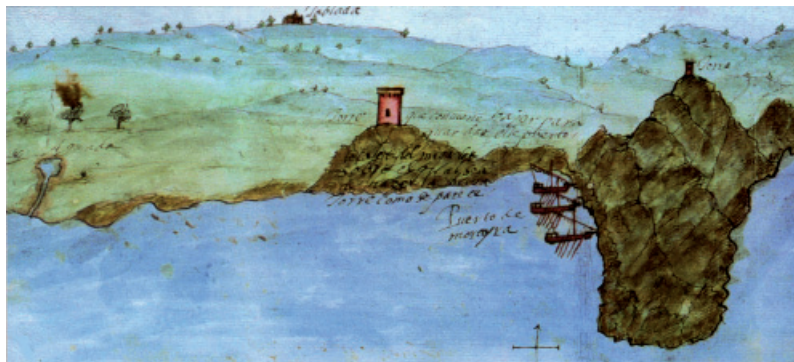
Molts altres historiadors com Martí de Viciano o Gaspar Escolano, entre altres, ens parlen en diverses ocasions de la presència en les nostres costes i escenaris marítims de naus de pirates o corsaris moros que van semblant el terror per tota la població.

1.3. El segle XVII

En iniciar-se el sis-cents les costes de la Marina ja gaudien d'un sistema de vigilància i de defensa de la costes i dels nuclis urbans de cristians vells que els permetia una major seguretat, tot i que no van desaparèixer del tot els atacs i assalts de moros, però sí va minvar la seua virulència i freqüència.

És conegut l'assalt que naus mores van perpetrar contra la vila de Calp l'any 1637 (FRIEDMAN (1983: 21). A primers d'agost d'aquest

¹¹ A.C.A., Consell d'Aragó, 684.

(ACA, Mapes i plànols, 23/3)

Després de tocar alguns ports de la costa al llarg del viatge, el dia 23 d'abril «a la que seria mig dia, estant el dit capità en dit Dibuix del port de Moraira (ca. 1596) vexell, sobre lo cab de Morayra veu dos naus de moros, la una de

les quals li vingué de sobra i no podent-li fugir més hagué de pelear en ella com peleà de mig dia fins a les cinch hores de la vesprada y vent que la nau que estava més afora ya li venia de sobra y que no li era possible lo pas de combatre en les dos, determinà posar-se dins lo port de Morayra¹³ davall la torre que y a en dit port y estant en dit port embià dos mariners en terra ab pólvora y bales per a la torre per a que els defensara dels dos vexells...»¹⁴. Amb aquestes paraules comença la relació dels fets que ocorregueren vora al cap de Moraira. Tot seguit, després d'aquestos primers moments, la nau «Sant Josep i Santa Clara», estant donant fondo li vingueren al damunt les naus de moros, una de les quals li donà per tota la banda descàrrega de artilleria i mosqueteria, al temps que des de la nau i des de la torre dispararen diverses canonades.

La nau genovesa es va veure greument afectada pels danys rebuts i aleshores el capità «havent abaxat baix en temps de la pelea trobaren la nau plena d'aigua y feu totes les diligències possibles el

Cap i port de Moraira

¹³ També és conegut aquest port actualment com "el Portet", lloc de refugi natural on els vaixells s'han protegit de les tempestes i temporals del nord. En aquell temps no hi havia cap infraestructura portuària ni edificacions, per ser zona molt perillosa davant els atacs de corsaris i pirates.

¹⁴ Doc. cit. fol. 16.

Punta de
Moraira,
vessant nord

dit capità ab sos mariners per a salvar dit vexell y no fong possible, ab que en la nit creixqué la nau se bolcà per la banda de fora ab que ha quedat allí perduda y sense poder-se traure...»¹⁵.

2.1. Intervenen les autoritats de Teulada

Després d'aquestos successos el capità Pantalino Bonfante requereix al batle de Teulada, Miquel Bertomeu, que li fes lliurament d'una còpia fefaent, autenticada i signada pe l'escrivà de la vila, on constara tot el succeït. Per aquest motiu, el batle demana testimonis del que havia passat a fi que el notari escrivà, Joan Baptiste Crespo, els prenga declaració i alce la corresponent acta. Feren la declaració el capità de la nau, el seu escrivà, Domingo Robello, també genovés;

Torre de la
Punta de
Moraira,
vista des de
la mar

¹⁵ Doc. cit. fol. 17.

Torre de
la Punta
de Mo-
raira o
Cap d'Or,
vista des
de terra

el pilot de la nau. Telmo Renzo; Bartolomé Vento, contramestre; i Ostansario Pallaresco, maltés de nació i barber de la nau. Tots ells s'expressaren en els termes ja descrits abans sobre els successos ocorreguts al voltant de la nau genovesa i l'atac que havia sofert de les dues naus de moros. I d'aquestes declaracions l'escrivà redactà la corresponent acta.

2.2. Es recupera part de la càrrega banyada

Es decideix per les autoritats teuladines recuperar el que es puga de tota la cèrrega de civada o ordi que s'havia quedat a la nau embarrancada. Una meitat de la quantitat extreta va ser per a les persones que «treballaren en traure-la de la aygua, consta així per un a certificació mia fermada de la mia mà feta en lo lloch de Teulada a 6 de maig de 1667»¹⁶, segons declaració del batle Miquel Bertomeu. S'actuà d'aquesta manera perquè era costum donar la meitat del forment o gra que s'extreia de la naus embarrancades sense més obligació que pagar certes impositcions, com bé certificava el notari de Dénia. Antoni Siscar: «...que en totes les ocasions que an embarrancat sempre dins aquesta ciutat y son terme embarcacions carregades de forment, civada y altres grans y se an donat dits grans a partit per a traure'ls en terra la part que se'ls ha promés a les persones que s'obligaven a traure'ls, se'ls donà franca sense obligació de pagar altra cosa més que les sises y drets reals y no més. Y açò se a acostumat y acostuma en esta conformitat...»¹⁷.

L'altra meitat es va vendre a un preu posat per diversos experts de Teulada, Benissa i Xàbia, «los quals medio juramento dixeran que seria més util per a la persona que tindria interès en dita cevada eo ordi vendre's que conrear-lo per estar com estava banyat y havia

¹⁶ Doc cit. Fol. 2.

¹⁷ Doc. cit. fol. 42.

mal puesto per a conrear-lo...»¹⁸. Aleshores, el batle, aconsellat pel seu assessor, determinà vendre l'ordi al preu marcat pels experts.

2.3. La propietat de l'ordi

Totes les operacions fetes amb l'ordi tret de la mar es feien sense saber a qui pertanyia el gra. La situació es complica en assabentar-se el batle que era de propietat reial: «La qual cevada segons orde del Virrey de València era de sa Magestat, com se veu en los papers que de orde de sa Exª. em mostrà en Teulada Francisco Ferrer, official de la veheduria general, y fins entonces no es sabé de qui era»¹⁹.

Per ordre de D. Diego Felípez de Guzmán, Duque de Sanlucar, Virrei Capità General del Regne de València s'obri una investigació per a esbrinar perquè s'ha via venut el gra extret, sense permís, ja que era de propietat de sa Majestat: «...porque conviene averiguar los motivos que dicho bayle y justicia tuvieron para vender dicho grano. Por la presente damos comisión, poder, facultad, quan tajante se requiere, a Dn Francisco Ferrer, governador de Dénia, para que fuese luego a Taula y con todo rigor averigüe ... y a los que allare culpados, arrestare, con las fianzas que le pareziere apropiada.... y de todo nos dará cuenta para que con noticia de ella se den las órdenes conbenientes al buen cobro y paradero de la Real Hacienda...»²⁰

És aleshores quan el batle Bertomeu ha de presentar un compte amb les dates i els descàrrecs ocasionats amb motiu dels treballs realitzats en traure l'ordi de la mar. La quantitat percebuda per la venda de l'ordi ascendia a 332 lliures i 11 sous. Les despeses que es presenten ho són per diversos conceptes: treballs de traure l'ordi, dietes i treball de l'assessor, l'agutzil, justícia, a 23 homes i soldats per guardar i vigilar el gra, dietes de dia i de nit, assistents, dipositari, etc.

De totes les despeses que es presenten, l'oficial reial sols li admet justificada certa quantitat i per aquest motiu es veu en l'obligació de fer pagament de 265 lliures 4 sous, segons consta en el rebut justificatiu: «Marcelo Bufort, pagador de de la Gente y Gastos de Gerra [sic] de su Magestad confieso haver rezibido 265 ll 1 s. 4 d., moneda corriente, de Miquel Bertomeu, baile de Teulada por la resta de su cuenta de la civada sacada de la nave Sn. Joseph y Santa Clara, que se bolcó en el puerto de Moraida en el presente año, y por la verdad hago el presente, firmado de mi mano en Valencia y octubre a 20 de 1667. Son 265 ll, 1s 4 d. Marcelo Bufort»²¹.

És així com acabava aquest succés en el qual les autoritats de la vila de Teulada es veren involucrades en un assumpte del qual no van eixir massa ben parats, per tal com la hisenda reial els va reclamar certes quantitats que no havien previst, i tot perquè la càrrega del vaixell «Sant Josep i Santa Clara» era propietat reial.

¹⁸ Doc. cit. p. 3.

¹⁹ Doc. cit. fol 1.

²⁰ Doc. cit. fol 50.

²¹ Doc. cit. fol. 15.

BIBLIOGRAFIA

- CARDONA IVARS, J.J. : «“La Taba del Rescat” de los cautivos de Benissa en poder del Arráez Morato». *Benissa. Festes Patronals*, 1975
- CARIÑENA I BALAGUER, R. I DÍAZ BORRÀS, A.: «Les aportacions de les petites societats marítimes a la lluita antibarbaresca en el segle XVI i l’activitat corsària a Dénia». *III Congrés d’Estudis de la Marina Alta (Dénia 1990)*». Alacant, 1992, pp.161-170.
- CRUSELLES GÓMEZ, E. «Dénia en el sistema de intercambios bajomedieval». *III Congrés d’Estudis de la Marina Alta (Dénia 1990)*». 1992.
- FERRER I MALLOL, M. T. : *La frontera amb l’Islam en el segle XIV. Cristians i sarraïns al País Valencià*. Barcelona, 1988
- HINOJOSA MONTALVO, J.: *La piratería y el corso en el litoral alicantino a finales de la edad media*. I.A.C. “Juan Gil-Albert”. 2004.
- IVARS, JOAN - IVARS, JOSEP: «La vila de Teulada. Procés de fortificació i estructura urbana». *Revista Aguait s*, 1988, pp. 49-64.
- ORTS I BOSCH, P. M.: «Greus Malifetes dels Pirates a Benissa». *Benissa, Fiestas Patronales*. Benissa, 1974.
- PALAU, M. A.: *Diana desenterrada*, manuscrit del segle s. XVII, còpia del s. XVIII, editat en facsímil en 1975 per la Diputació d’Alacant.

APÈNDIX DOCUMENTAL

1) Carta d'avís de Dénia. A.M.V. *Lletres missives*, g3-21, f. 83 v

Als honorables lo justícia e jurats de la vila de Murvedre, los jurats de la ciutat de València, saluts e honor. Sus ara entre onze e dotze hores ans de mig jorn havem rebut letra d'avís venguda per costa feta en Dénia a tres del present mes per la qual som avisats que dijous proppassat, hora de matines, les guardes e talayes de Teulada e Benixa han descubert e vist cert senyal de foch que un moro de la terra feya ab una cervellera molt luent a cinch fustes de moros los qual devien exir en terra lo dijous en la nit per barrejar los lochs de Teulada e Calp. Es ver que no sabien tro en aquella que les dites fustes fossen exides duptant-se emperò que si eren descubertes no venguessen la via d'aquestes mars per damnificar la costa. Avisam-vos-ne perquè us gardeu et vetleu. E avisar n'eu vostres circumvehins, donareu al portador de la present per sos treballs quatre sous. Scrita en València a quatre de abril de MCCCCCL.

2) Carta d'avís de Teulada. A.M.V., *Lletres missives* g-32, 21 f. 210 v.

Als honorables los jurats de la vila de Murvedre, los justícia de la ciutat de València, saluts e honor. Per letra dels justícia e jurats del loch de Teulada scrita dimecres proppassat tramesa a nosaltres per la costa som avisats que lo dit dimecres hora de misses es stada vista una nau de cinch-centes a sis-centes bótes e una gualera grossa e un bergantí que han surt en lo port de Altea davant la illa. E lo bergantí e la barca de penestal de la nau han pres terra al riu de Altea per levar aygua e segon lo marinatge se creu sien enemichs del senyor Rey e malfatans corsaris. Certificam-vos-ne perquè mal ne dan no rebats e après ne puxats avisar vostres circumvehins e si us plaurà donarets al correu portador de la present per sos treballs quatre sous. Scrita en València dimecres matí a VI de agost de MCCCCLI.

3) Carta de avís de Calp, A.M.V. *Lletres missives*, g-22, f. 45 v

Als molt honorables los jurats de Murvedre los jurats de la ciutat de València, saluts e honor. En aquesta hora havem rebut una letra tramesa per la costa principiada en lo loch de Calp lo diumenge proppassat per la que som avisats que lo dit diumenge eren vinguts damunt lo dit loch un balener e una calavela de castellans los quals se'n portaren totes les barques de peixquar e les exàvegues e haurran-los tolta una barcha de càrrech que era surta al racó de Yffach carregada de lenya. És dubte que los dits balener e calavela no facen la via d'aquesta costa per lo mal e dan que poran. Avisam-vos-ne perquè proveescats a vostra indempnitat certificant-ne la costa de la forma acostumada e donareu si us plaurà al correu portador de la present per sos treballs quatre sous. Scrita en València a XXX dies d'octubre e any MCCCCLIII.

4) Carta d'avís de Xàbia, A.M.V. *Lletres Missives* g3-22, f. 120 r.

Als molt honorables los jurats de la vila de Morvedre, los jurats de la ciutat de València, saluts e honor. Certificam-vos que huy per lo matí havem reebut una letra tramesa per la costa principiada en lo loch de Xabea a XX del present mes contenenent que lo dit dia exint de missa havem vist al cap de la Hermita un leny de XV banchs de moros dava caça a la barcha de n'Alest e feu-la donar de la proa en terra dellà de la Fontana e ha pres-los los homes exceptat lo dit n'Alest que es staxat. Avisam-vos-ne perquè mal ne dan no prengats. E après ne avisets vostres circumvehins e donareu al portador de la present si us plaurà per sos treballs quatre sous. Scrita en València a XXII de jener del any MCCCLV

5) Testimoni del Capità de la nau Sant Joseph i Santa Clara.

A.R.V. *Mestre Racional*, exp. 10781. [fol. 14-18]

Informació de testimonis de com sent acosada la nau Sant Joseph i Santa Clara, capità Pantalino Bonfante, genovés, y canonechada fonch bolcada en lo port de Morayra.

Anno a nativitate domini millessimo sexcentessimo sexagesimo sexto²², die vero intitulado vigesimo quinto mensis aprilis comparent davant de Miquel Bertomeu, balle de la vila de Teulada, en la platja del port de Morayra, Pantalino Bonfante, de nació genovés, del loch de Arençano, ribera de Gènova, capità de la nau nomenada Sn. Joseph y Santa Clara, lo qual verbalment dix que requeria li fos rebuda una sumària informació de testimonis a efecte de provar y verificar com ell dit capità ixqué del port de Manfredònia, loch de Pulla del regne de Nàpols a on carregà dita nau en quatre de giner mil sis-cents xixanta y quatre tùmulos de ordi, medida carregats per Carlos Varlenchs per a entregar en Cadis a Daniel Rientfleins, y havent proseguït son viatge ha tocat alguns ports y llocs de la costa y en lo dia de vint y tres dels presents a la que seria migdia estant el dit capità en dit vexell sobre lo cab de Morayra veu dos naus de moros la una de les quals li vingué de sobra y no podent-li fugir més hagué de pelear en ella, com peleà, de migdia fins a les sinch ores de la vesprada y vent que l'altra nau que estava més a fora ya li venia de sobra y que no li era possible lo pas de combatre en les dos, determinà posar-se dins del port de Morayra, davall de la torre que y a en dit port y estant en dit port embià dos mariners en terra ab pólvora y bales per a per a [sic] la torre per a què els defensàs de dits dos vexells. Y estant donant fondo vingueren estos y lo hu d'ells li donà tota la banda de artilleria y la mosqueteria y la torre y ell, dit capità, tiraren moltes canonades a dit vexell dels moros. Y havent abaxat baix en temps de la pelea trobraen tota la nau plena de aygua y feu totes les diligències possibles ell dit capità ab sos mariners per a salvar dit vexell y no fonch possible, ab que en la nit creixqué la nau y la nau se bolcà per la banda de fora ab

²² Tot i que en aquest text apareix "sexto" es tracta d'un error de l'escrivà, ja que en la resta del document apareix sempre i en diverses ocasions la data de 1667.

que ha quedat allí perduda y sense poder-se traure y que si rebuda dita informació constara de predictis li sia lliurada còpia o còpies autèntiques y fefahents signades y autenticades per lo escrivà de la present cort per a que de tot lo desús dit consta y haja memòria en lo esdevenidor. E lo dit balle oïda dita requesta aconsellat de Joan Batiste Crespo notari son ordinari assessor proveí fos rebuda dita sumària in formació de testimonis y axí mateix li sia lliurada còpia o còpies autèntiques y fefahents, signades y autenticades per lo escrivà de la present cort a dit capità, Pantalino Bonfante, quod providet, etc. Actum en la platja del Port de Morayra.